

Р. А. ПУСТЯК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Л. В. ЛЕБЕДИК, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

СКЛАДНИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ЗДІЙСНЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті окреслено складники підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти. Доведено, що в основі інклюзивного навчання лежить ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію відносно дітей та забезпечує ставлення до них як до повноцінних і рівноправних учасників освітнього процесу; педагоги закладів позашкільної освіти мають не лише забезпечити рівне ставлення до всіх дітей, а й створити особливі умови для дітей, які мають особливі освітні потреби.

Ключові слова: складник, підготовка, інклюзивна освіта, майбутній педагог закладу позашкільної освіти.

Аналіз складників професійної підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти та літературних джерел [1–5 та ін.] показав актуальність і складність цього завдання для вищої школи України. Важливо підготувати педагога закладу позашкільної освіти, готового ефективно взаємодіяти з вихованцями з особливими освітніми потребами. Особливо актуальним є вирішення проблеми підготовки майбутнього педагога закладу позашкільної освіти до роботи з вихованцями, які мають особливості розвитку, через відсутність професійних компетенцій, необхідних для роботи в інклюзивному середовищі.

У педагогічній літературі проблеми інклюзивного навчання знаходять віддзеркалення у сучасних педагогів (О. Биковська, В. Бондар, Н. Брижак, Т. Євтухова, І. Зязюн, І. Іванова, А. Колупаєва, В. Ляшенко, О. Столяренко, В. Стрельников [3–5 та ін.], А. Шевчук та ін.).

В основі підготовки майбутнього педагога закладу позашкільної освіти до роботи з вихованцями в умовах інклюзивної освіти лежить психологічна підготовка, яка передбачає формування у нього високого рівня мотивації, моральних принципів, емоційного сприймання дітей з особливими освітніми потребами.

Концепція реформування української школи закладає нові підходи до освітнього процесу, що відобразилося на процесі підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти. Виникає необхідність переглянути форми, методи та технології педагогічної діяльності, організацію та зміст усього освітнього процесу в закладах вищої освіти. Підготовка майбутнього педагога закладу позашкільної освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є одним з найважливіших завдань педагогічної освіти.

Процес трансформації позашкільної освіти орієнтований на формування умов доступності освіти для усіх, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами. В основі інклюзивного навчання лежить ідеологія, що виключає будь-яку дискримінацію відносно дітей та забезпечує ставлення до них як до повноцінних та рівноправних учасників освітнього процесу. Інклюзія забезпечує рівне ставлення до всіх дітей, проте створює особливі умови для дітей, які мають особливі освітні потреби.

Формування інклюзивної культури відбувається через розширення можливостей для максимальної участі кожної дитини у житті закладу позашкільної освіти, співпраці і толерантності до проявів різноманітності. Важливим є залучення

вихованців до суспільно-важливих проектів для життя закладу позашкільної освіти, організацію позаурочної діяльності спільно з учнями, батьками та педагогами закладу позашкільної освіти, адже формування інклюзивних цінностей неможливе без повного включення усіх учасників освітнього процесу і громади.

Надання можливості дітям з особливими потребами бути повноцінним учасником освітнього процесу має важливе значення для кожного суспільства, щоб кожен міг розвиватись повною мірою та реалізувати цілі освіти для всіх.

Інклюзія дозволяє кожній дитині, не дивлячись на певні інтелектуальні, фізичні, емоційні, соціальні труднощі, бути залученою до процесу навчання і соціалізації. Це дозволяє задовільнити потреби усіх членів суспільства, підготувати осіб з особливими потребами до самостійного життя, забезпечити рівність їхніх прав тощо. Тобто дитина не мусить бути «такою, як всі», оскільки вона отримує беззаперечне право бути «сама собою».

Нині педагоги закладів позашкільної освіти все ще мають стереотипи, психологічні бар'єри, які заважають їм у професійній діяльності. Тому проблема розвитку інклюзивної компетенції у педагога закладу позашкільної освіти має особливе значення. Ще є педагоги закладів позашкільної освіти з негативним ставленням, які вважають, що інклюзія є тягарем, і вихованці з особливими освітніми потребами мають отримувати спеціальні послуги у спеціальних закладах освіти, щоб уникнути негативного впливу на їхніх «нормальних» вихованців. Для усунення цієї проблеми, слід дослідити вітчизняний і зарубіжний досвід, що допоможе уникнути помилок, обрати найбільш правильну стратегію професійного розвитку майбутнього педагога.

Це вказує на те, що у педагогічному закладі вищої освіти майбутні педагоги закладів позашкільної освіти мають здобути необхідні знання та компетентності, що допоможуть їм правильно

організувати взаємодію з дітьми, що мають особливості розвитку, а також з батьками цих дітей з метою вирішення проблем інклюзивної освіти.

Професійна компетентність педагога закладу позашкільної освіти містить в собі ґрунтовний запас знань, що забезпечують вільне вирішення педагогічних проблем, умінь, які допоможуть знайти рішення у нестандартних ситуаціях, єдність теоретичної підготовки та уміння застосувати знання у практичній діяльності, а також наявність важливих для педагога закладу позашкільної освіти особистісних якостей.

Виникла необхідність переглянути методикау підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до роботи у сфері інклюзії. Це є необхідною умовою становлення у них стійкої професійної позиції, яка ґрунтується на глибокій повазі до вихованців з особливими освітніми потребами, вірі в них, їхні сильні сторони і можливості, потребі відстоювати інтереси цих вихованців в різних сферах життєдіяльності.

Ефективному впровадженню інклюзивної освіти закладів позашкільної освіти заважає ряд проблем, що включає в себе: 1) нестачу фахівців у інклюзивних групах; 2) велике навантаження на практичних психологів закладів позашкільної освіти; 3) не має належного рівня підготовка педагогів закладів позашкільної освіти до роботи в інклюзивному середовищі; 4) педагогічні працівники не мають належної психологічної готовності до взаємодії з вихованцями, які мають особливі освітні потреби; 5) педагоги закладів позашкільної освіти не відчують достатньої мотивації у навчанні учнів з обмеженими освітніми потребами через перевантаження, яке не має грошової компенсації. Працюючи в інклюзивних гуртках, педагоги закладу позашкільної освіти вивчають стан уваги, стомлюваності, темп роботи дитини, спостерігають за дитиною та оцінюють їх розвиток під час занять, створюють оптимальні умови для спілкування, формують у дітей

досвід стосунків у соціумі, працюють над адаптацією навчальних планів гуртків, методик, матеріалів і середовища.

Підготовка педагогів закладів позашкільної освіти до роботи в умовах інклюзії передбачає введення спеціального курсу, що дозволяє майбутнім педагогам ознайомитися з сучасним станом розвитку інклюзивної освіти, особливостям навчання і розвитку вихованців, взаємодії з їхніми батьками. Це допоможе педагогам закладів позашкільної освіти не лише засвоїти теоретичні знання, а й застосувати їх у практичній діяльності.

Отже, розвиток інклюзивної компетентності педагога закладу позашкільної освіти є важливою проблемою педагогіки і практики освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лебедик Л. В. Інтерактивні технології підготовки педагогів позашкільних закладів до інклюзивної освіти. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : збірник матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., 8-9 груд. 2022 р.; Полт. ін-т економіки і права Відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини «Україна»; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ППЕП, 2023. С. 325–328.

2. Лебедик Л. В. Оцінювання якості здоров'язбережувального середовища закладу позашкільної освіти. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 128–132. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10567> (дата звернення: 13.11.2023).

3. Стрельников В. Ю. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах інклюзивного освітнього простору. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: збірник наукових статей* / за заг. ред. Г. Л. Єфремова. Суми, 2023. 404 с. С. 255–260.

4. Стрельников В. Ю. Принципи побудови змісту індивідуальних планів учнів у інклюзивному навчанні. *Інклюзивна освіта : теорія, методика, практика. Вісник Наук.-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки* : матер. V Всеукр. наук.-

практ. конф. з міжнар. участю, 28 берез. 2019 р. Умань : ВПЦ Візаві, 2019 р. Вип. V. С. 157–160.

5. Стрельніков Віктор, Раті Оксана, Мулеса Тамара. Розвиток у викладачів закладів фахової передвищої освіти навичок застосування сучасних технологій навчання в умовах інклюзивного освітнього простору. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 3 (210). С. 60–68.

УДК 379.8.091.12:378.046-022.332

В. Ю. СТРЕЛЬНІКОВ, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії і економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СТИМУЛ ПРОЄКТУВАННЯ І РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Розглядаються можливості неперервної освіти педагогів закладів позашкільної освіти як стимулу проєктування і розвитку їхньої індивідуальної освітньої траєкторії. Виділяються ціннісні орієнтири неперервної освіти педагогів закладів позашкільної освіти: цільовий, мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, креативний і результативний.

Ключові слова: *проєктування, розвиток, індивідуальна освітня траєкторія, ціннісні орієнтири, неперервна освіта, педагог закладу позашкільної освіти.*

Потреба дослідження можливостей неперервної освіти педагогів закладів позашкільної освіти, яка стимулює їхню індивідуальну освітню траєкторію, є актуальною, адже Новою українською школою передбачається, що розвиток кожного здобувача освіти відбуватиметься саме за його індивідуальною освітньою траєкторією. Розглянемо, на основі досвіду Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, ціннісні орієнтири системи неперервної освіти педагогів закладів позашкільної освіти, дотримання яких може стимулювати